

Tednik Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 15.

V Ljubljani, 14. malega travna 1905.

XLV. leto.

»Učiteljski Tovariš« izhaja vsak petek. Ako je na ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo »Učiteljskega Tovariša« v Idriji. Naročnino prejema Francišek Črnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Oglasi in poslanice stanejo za stran 30 K, pol strani 16 K, $\frac{1}{8}$ strani 10 K, $\frac{1}{4}$ strani 8 K, $\frac{1}{8}$ strani 4 K; manjši inserati po 20 h petit-vrsta. Večkratno objavljane po dogovoru. Priloge poleg poštnine 6 K.

Vsebina: Slov. in istrsko-hrvaškemu učiteljstvu! — Naš denarni zavod. — Naši nadpedagogi. — O snovanju narodnih knjižnic. — Pisarna za zdravljenje naših bolnih stanovskih, družabnih, uradnih, književnih, narodnostnih in političnih razmer. — V ofenzivi. — Iz naše organizacije. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služb. — Inserati.

„Zaveza avstr. jugoslov. učiteljskih društev“.

Slov. in istrsko-hrvaškemu učiteljstvu!

Po sklepu upravnega odbora »Zaveze avst. jugoslovanskih učiteljskih društev« v seji dne 29. decembra 1904 se bo vršila XVII. glavna skupščina dne 13., 14. in 15. avgusta 1905 v Pulju z izletom po morju na Reko in v Opatijo.

Predlogi in predavanja za glavno skupščino, delegacije in sekcije se morajo prijaviti do 15. julija t. l. podpisanemu vodstvu; obenem naj se naznani dotični govornik.

Poslane teme razglasimo takoj, ko se nam vpošljejo.

Cenjene gg. predsednike »Zavezinih društev« vljudo prosimo, da uvrste v vzpored enega prihodnjih zborovanj volitev delegatov v zmislu § 7, lit. c) »Zavezinih« pravil. Delegati naj se prijavijo vsaj do 15. julija t. l. Izvolite delegate, ki se bodo glavne skupščine tudi res udeležili, da bo vsako društvo častno zastopano! Kdor že vé naprej, da ne pojde v Pulj, naj se ne pusti voliti.

Društvene izkaze dobe gg. predsedniki kmalu v roke. Izvolite jih izpolniti in prav zanesljivo vrniti do 15. julija t. l., da bo mogel »Zavezin« tajnik izdelati svoje poročilo.

Gg. blagajnike »Zavezinih« društev pa prosimo, da pošljejo »Zavezinemu« blagajniku letni donesek do 15. julija t. l., da bo mogel sestaviti svoj račun.

Vodstvo „Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“.

V Ljubljani, dne 10. aprila 1905.

Tajnik:
Drag. Česnik.

Predsednik:
L. Jelenc.

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodono naložim,
v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani,

registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do konca 31. sušca 1905 K 57.212.04.

Naši nadpedagogi.

Kdor pa pohujša katerega teh malih, ki verujejo vame, bi mu bilo bolje, da bi se mu obesil mlinski kamen na vrat in bi se potopil v globočino morja.

Mat. 18, 6. 7.

Tako čitamo v svetem evangeliju. Take in slične, pretresljive besede evangelistov oznanjajo leto za letom našega naroda osrečevalci, božji poslanci, oznanjevalci miru in sprave, božji namestniki, pravi učitelji mladine itd. svojim vernim ovčicam in nepoboljšljivim kozlom s tako vnemo in tolikokrat, da slednjič celo njih čisto in nedolžno srce otrpne za take in enake besede. Menda se celo samim oznanjevalcem božje besede zamori slednjič vsak blažji čut od samega in vedno istega govorjenja, da jim prihajajo besede le z jezika, ne pa iz srca.

Strašna obsodba, ki jo čitamo v evangeliju, naj bi že vendar predramila naše nadpedagoge, da bi se slednjič le usmili vsaj naše nedolžne mladine, posebno vsaj one, ki se šele zaveda, da živi in ki potrebuje že zaradi duševne šibkosti toliko več opore.

Dokaze imamo, da segajo taki nadpedagogi z nepremišljenimi besedami svojih pridig naravnost v nedolžno srce po nedolžnih cvetkah čistosti. Naj bi že skoro prenehali brezobzirni atentati na nedolžna srca naše šolske mladine izvoljenih božjih učiteljev ter naj bi pomislili, da zbujajo s svojimi mikajoče zavedljivimi besedami v otroku predstave, ki so mu bile dosedaj še popolnoma neznane, da ga uvajajo v tuj svet, kjer se ne spozna, da ga z nečem pitajo, česar ne more prebaviti, posebno kadar secirajo šesto božjo zapoved v pridigah za šolarje v gotovih časih, recimo ob pripravi za velikonočno izpoved in ob drugih prilikah.

Mladina je že itak tako radovedna in kar s slastjo zahteva zadoščenja svoji radovednosti, posebno če ji zbudimo poželenje po nečem, česar prav ne razume, pa se ji vendar dozdeva, da mora biti prijetno. Išče pač toliko časa prilike, brez premisleka in se ne meni za posledice, dokler ne dožene svojega namena. Žalibog, da so taki čini za nerazsodno mladež le prepogostoma pogubonosni, da se že v zgodnji

mladosti vcepi malodane neozdravljiva kal nečistosti. Da bi taki moralno propadli in pa tudi za seksualno vzgojo že zreli mladini vsaj na višji stopinji s pametnim poukom morala šola priskočiti na pomoč, bi bilo pač že tudi umestno. V tem oziru je nedavno prinesla dunajska »Freie Lehrerstimme« prav aktualen članek. Blagoslovljenih zavodnikov strup bomo morali vsekakor uničevati ter čuvati mladino pred nadaljnim demoralizovanjem in učiteljstva sveta dolžnost je, da se z vso brezobzirnostjo zavzema za to, da se napravi jez takim nečutenim napadom na nedolžna otroška srca. A pri nas je dovoljeno še dandanes to, kar bi drugod obsodil tudi kazenski paragraf.

To jasno osvetljuje to-le ne še staro dejstvo: Katehet napove izpoved in sveto obhajilo. Pred izpovedjo je priprava za sveto opravilo. To bi bilo še vse dobro. Nihče se ne more izpodtikati nad tem. A da ustvarja to pripravo nad poldrugo uro trajajoče duhomorno pridigovanje, je pa vsaj deloma preveč. Ti psihologi ne vedo, da celo odrasli človek recimo kmet, posluša komaj pol ure z zbranim duhom razmotrivanja propovednikova, a dete, 8 let staro, naj pa tava nad 1½ ure za abstraktnimi izvajanj. Da pa v tej pripravi na svetem mestu, kjer naj bi oznanjali božjo besedo, opozarjajo otroke, notabene 8—14 let stare otroke, na stvari, da učenci, ki so že zrelejši, zardevajo do ušes od sramu ter se ne upajo duhovnemu očetu-pridigarju pogledati v obraz, na stvari, ki se jih sramuje vsak pošten človek, in to tako nazorno in kar direktno, da se mora vsak otrok, ki še ni bil pohujšan, pohujšati, to presega že vse meje dostojnosti, dopustnosti in takta. Kar smo o tem izvedeli s Štajerskega, to je tako gorostasno in tako pohujšljivo, da se človeku gabi. To je superlativ ostudnosti!

Starši so pravili, da so jih otroci, prišedši od pridigepriprave za izpoved, nadlegovali s takimi vprašanji, da so roditelji kar osuplo gledali. Povprašujoč otroke, odkod to vedo, so jim odgovarjali, da so čuli vse to pri pridigi. In otroci niso morda slišali malenkosti, temveč v pravem pomenu besede — svinjarije. Otroci so se povpraševali: »Kaj je to? Zakaj ne smemo delati tega? Ali se sploh kaj takega godi med ljudmi na svetu?« In če ne ravnaajo starši v tem oziru pametno, iščejo otroci zadoščenja svoji radovednosti drugod, ponajvečkrat pri pokvarjenih poslih. Da pa slišijo od teh še mnogo več in da jih taki posli prepogostokrat docela pokvarijo, ni menda treba še posebej omenjati. O, uboga mladina, kolikokrat te prav isti spravijo na napačna pota, ki so poklicani skrbeti za tvoj dušni blagor, a rušijo s pravo krutostjo neskaljeno srečo dušnega in srčnega miru. Boljše bi bilo, da bi se že zdavnaj pogreznili v globočino morja taki nekaznovani morilci blažene mladine!

Vemo, kako se godi otroku, kake dušne boli ga begajo, kadar je v takem položaju, ko mu zrušijo dušni mir, da usiha rožica nedolžnosti kot cvetka, ko jo ožge pomladanska slana.

Pri prvi izpovedi je bil deček star deset let. Prišel je v roke duhovnemu očetu, ki je z vso brezobzirnostjo vlekli iz njega stvari, o katerih ni imel ne pojma, in to kar direktno in tako nazorno, da je kar gledal očaran z odprtimi očmi v izpovednika, ne da bi ga umel, kaj hoče. Ker ni dobil od dečka nikakega odgovora na svoja nerodna vprašanja, se ni zadovoljil z molčečnostjo, temveč silil je in silil, da mu naj kaj pove. Domov prišedši, vpraša mater, kaj pomeni vse to, kar ga je vprašal izpovednik. A mati, ki tudi ni dovolj razumna in ker si ni vedela drugače pomagati iz zadrege, je prav občutno našeskala otroka, da je prav bridko jokati.

Deček pa ni miroval toliko časa, dokler ni zvedel vsega ter potem — pohujšal še druge otroke. A še mnogo mnogo podobnih slučajev so nam opisovali razumni in pobožni starši, ki so dejali, da ne bodo svojih otrok več pošiljali v izpoved k takim — volkovom!

Zadoščajo naj te-le vrstice! Nekaterim našim nadpedagogom-psihologom naj se odpro oči in naj imajo usmiljenje vsaj — z nedolžnimi otroškimi srci!

O snovanju narodnih knjižnic.

Če hočemo vedeti, kako snujmo ljudske knjižnice, se moramo ozreti v zgodovino ljudskega knjižničarstva, ki nam pove, kako so jih ustanavljali drugod. Začetne ljudske knjižnice so se pojavile v Ameriki. V prvi polovici 18. stoletja je namreč ustanovil prvo Franklin. On sam piše o tem dogodku tako-le: »Ko sem se naselil v Pensilvaniji, ni bilo tam še nobene dobre knjigarne. Bili so sicer trgovci, ki so pa tržili le s papirjem, koledarji in z navadnimi šolskimi knjigami. Kdor je bil prijatelj knjig, jih je moral naročiti iz Angleške. Člani »Junto« — tako so imenovali diskusijski klub, ki ga je zasnoval 21 letni Franklin v Filadelfiji — smo imeli vsak dvojico ali trojico knjig. Gostilnico, kjer smo se prvotno zbirali, smo kmalu ostavili in najeli za sestanke lastno sobo. Tedaj stavim predlog, da prenesemo vanjo vse svoje knjige, ker jih tako lahko uporabljamo med sestankom. A tudi zato, da postanejo knjige skupna dobrota vseh. To se je tudi izvršilo. Ko spoznam dobroto te zbirke, predlagam vnovič, naj se razširi in naredi iz nje javna izposojevalnica na subskripcije. V to svrhu predložim načrt, potrebna pravila in pogodbo, s katero se je imel vsakdo s podpisom zavezati, da plača določeno vsoto za nakup knjig in letne prispevke za povečanje knjižnice. Tedaj nas je bilo v Filadelfiji malo takih, ki bi radi brali in največ nas je bilo ubožnih. Za stvar nismo mogli več pridobiti kot 50 oseb, največ mladih rokodelcev, ki so bili pripravljeni dati vsak po 40 šilingov in letne prispevnine 10 šilingov. S tako malenkostjo smo začeli. Knjige smo dobili iz Angleške. Knjižnica je bila en dan v tednu odprta. Izposojevali smo podpisancem le proti pismeni zavezi, da plačajo dvojno vrednost knjige, ako bi je ne vrnili redno. Ta naša naredba se je tako obnesla, da so jo kmalu posnela vsa druga mesta in provincije. Knjižnice so se večale z darili, branje knjig pa je postalo moderno, in ker naš narod ni imel javnih zabav, ki bi ga odvrčale od pazljivega učenja, se je jako natanko seznanil s knjigami. Malo let nato so že tujci opazili, da smo bolj poučeni in bolj razumni kot navadni ljudje istega stanu po drugih deželah.«*)

Precej drugačen in očitno manj originalen je začetek angleških knjižnic. Tamkaj je namreč priobčeval Edward Edwards okolo leta 1840. v različnih časopisih članke o javnih knjižnicah drugih dežel. Le-ti so navdušili Williama Ewarta tako, da je leta 1848. predlagal v zbornici odsek, ki naj bi preštudiral razmere ljudskih javnih knjižnic. Kmalu nato so sklenili zakon, ki dovoljuje ustanavljati knjižnice in muzeje. Ewart je utemeljeval svoj predlog največ s tem, da nima z izjemo manchestrske knjižnice nobeno drugo večje industrijsko mesto na Angleškem javne knjižnice, da pa

*) Benjamin Franklin: Sein Leben von ihm selbst beschrieben. Berlin. Auerbach 1832.